

LUND UNIVERSITY

En teoretisk grund för utformandet av en Libguide för doktorandkursen Vetenskaplig kommunikation i teori och praktik

Steingrimsdottir, Ranka

2012

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Steingrimsdottir, R. (2012). *En teoretisk grund för utformandet av en Libguide för doktorandkursen Vetenskaplig kommunikation i teori och praktik.*

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

En teoretisk grund för utformandet av en Libguide för doktorandkursen Vetenskaplig kommunikation i teori och praktik

Inledning

Denna studie utgör ett första steg i arbetet med att utforma en Libguide för doktorandkursen Vetenskaplig kommunikation i teori och praktik med utgångspunkt i det tidigare använda Mitt kursbibliotek. Både Mitt kursbibliotek och Libguide är webbaserade tekniska lösningar i vilka man kan samla lärresurser till exempelvis olika kurser eller uppgifter. Tanken är att studien ska utgöra en teoretisk grund för nästa steg, som blir själva utformandet av en Libguide, det vill säga att organisera och lägga in kursens lärresurser i en sådan.

I fokus för denna studie står grundläggande pedagogiska frågor om lärande och kunskap, snarare än tekniska lösningar, i enlighet med Roger Säljös påstående att "(i)nte ens den mest kraftfulla informationsteknologi löser lärandets problem, den ändrar bara dess villkor" (2010, s. 12).

Ett grundantagande är att vårt språk, snarare än att återge verkligheten direkt och på ett enkelt sätt, bidrar till att forma den (Bergström & Boréus 2005, s. 305). Detta innebär bland annat att vad vi använder för liknelser och metaforer kring kunskap och lärande får konsekvenser för hur vi uppfattar dessa företeelser. Därför är det viktigt att bli medveten om och tänka igenom den egna synen på lärande och kunskap innan man ger sig i kast med en undervisningssituation, som till exempel utformandet av en Libguide. I sin bok *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv* pekar Roger Säljö ut några av de språkliga bilder som påverkar vår syn på kunskap och lärande. Han nämner "inlärning", "inhämta kunskaper" och "kunskapsförråd" som exempel på hur kunskap och processen att lära betraktas, det vill säga att kunskap ses som något objektliknande som finns ute i världen och som kan lagras i människor. Dessa föreställningar om kunskap och lärande reproduceras genom språket och får enligt Säljö konsekvenser både för hur undervisning organiseras men också för vad vi förväntar oss i olika undervisningssituationer (2010, s. 23-27). Därför kommer jag först att kort gå igenom olika sätt att se på kunskap och lärande, för att därefter ta reda på vilken syn som uttrycks i kursdokumentet för kursen Vetenskaplig kommunikation i teori och praktik samt vilka möjligheter de båda tekniska lösningarna Mitt kursbibliotek och Libguide erbjuder. Slutligen kommer jag att sammanföra dessa tre delar, det vill säga synen på kunskap och lärande, det som uttrycks i kursdokumentet samt möjligheterna med de tekniska lösningarna.

Perspektiv på kunskap och lärande

Det finns olika sätt att se på kunskap och lärande, och här kommer tre olika synsätt att presenteras. De två tanketraditioner som historiskt dominerat synen på kunskap och lärande är i tur och ordning behaviourismen och kognitivismen. Ett alternativ till dessa två, och som förespråkas av bland annat Roger Säljö, är det sociokulturella perspektivet.

Behaviourismen hör hemma i en empiristisk tanketradition, vilket innebär att det är det yttre beteendet som uppfattas som verkligt och därmed möjligt att studera. Två kända företrädare för behaviourismen är Ivan Pavlov och B. F. Skinner. Pavlov sysslade med klassisk betingning genom att studera reflexer hos djur och är känd för sina studier av hundars responser på olika stimuli. Skinner upptäckte att betingning förekommer vid fler beteenden än dem som är kopplade till reflexer. Han fann att *förstärkningsprincipen* fungerar på både djur och människor - genom att man belönar ett önskvärt beteende, blir detta beteende också vanligare. Skinners behaviourism slog igenom som modell för lärande, och man utformade läromedel som omedelbart skulle förstärka elevernas responser. Enligt behaviourismen finns kunskap utanför individen, som i sin tur kan ta till sig en eller flera kunskapsenheter. Ett motargument mot behaviourismen kom att utgöras av Noam Chomskys argument för att den mänskliga språkförmågan inte enbart består i att upprepa sådant som vi tidigare hört, då vi också kan skapa språkliga utsagor som vi tidigare inte kommit i kontakt med. Alla mänskliga förmågor kan således inte ses som enbart beteenden (Säljö 2010, s. 49-54).

Kognitivismen är hemmahörande i en rationalistisk tanketradition, vilket innebär att det är det mänskliga tänkande som står i fokus. Kognitivism innefattar en mängd olika teoretiska perspektiv, som det inte finns utrymme att redogöra för här, men det element i kognitivismen som fått störst inflytande på synen på lärande är konstruktivismen. En känd företrädare för denna är Jean Piaget, vars konstruktivistiska syn på utveckling innebär att individen inte bara passivt tar emot information utan själv konstruerar sin förståelse av omvärlden. Kunskap ses därmed inte som någon kopia av yttrevärlden, utan konstrueras av individen i mötet med omvärlden (Säljö 2010, s. 54-57). Genom att kognitivismen inte intresserade sig för människors sociala och kulturella villkor skapades en bild av en demokratisk värld där alla människor kan lära och utvecklas på samma villkor med utgångspunkt i sina egna förutsättningar. Som Säljö påpekar medför detta paradoxalt nog att eventuella misslyckanden eller tillkortakommanden förläggs till individen själv och dennas "kognitiva utveckling" (2010, s. 63-64). Enligt kognitivismen föregås kommunikation av utveckling och inte tvärtom, vilket man enligt det sociokulturella perspektivet vill hävda.

Det sociokulturella perspektivet, som delvis grundar sig på den ryska psykologens Lev S. Vygotskys idéer, kan ses som ett alternativt synsätt till de två tidigare nämnda. Roger Säljö, som är en av företrädarna för detta perspektiv, menar att vi visserligen är biologiska varelser, men att frågan kring hur människor lär inte kan "reduceras till en fråga som bara handlar om hur vi fungerar som individer innanför pannbenet, eller till hur den biologiska utrustning naturen givit oss kan tänkas vara beskaffad" (2010, s. 17). Eftersom vi lever i en sociokulturell verklighet, som ger oss "tillgång till olika slags hjälpmedel och verktyg som tar oss långt bortom de gränser som våra egna biologiska förutsättningar sätter upp" (Säljö

2010, s. 17) måste också sammanhanget som vi befinner oss i och de resurser som det erbjuder tas i beaktande.

Vilken syn på kunskap och lärande uttrycks i kursen Vetenskaplig kommunikation i teori och praktik?

En Libguide syftar till att stödja lärande och eftersom den Libguide som jag senare ska utforma ska stödja lärandet i kursen Vetenskaplig kommunikation i teori och praktik är det viktigt att dess utformning ligger i linje med det som uttrycks i de dokument som rör kursens syfte, mål, innehåll, undervisningsformer och examination samt den syn på kunskap och lärande som detta är uttryck för. Därför kommer jag här att redogöra för vad som står kursdokumentet om detta.¹ Syftet med kursen är "att deltagarna ska *utveckla förståelse* för den vetenskapliga (sic!) kommunikationsprocessens olika delar" (min kursivering). Gällande mål uttrycks att doktoranden efter genomgången kurs ska kunna:

• *Redogöra för* den vetenskapliga publiceringsprocessen innefattande exempel från det egna forskningsområdet samt olika publiceringsmodeller och *kunna diskutera* deras komplikationer.

• *Tillämpa* sökmetoder och sökstrategier för litteratursökningar för den egna forskningen i relevanta medicinska databaser och *argumentera* för dessa.

• *Utföra* grundfunktioner i referenshanteringsprogram innefattande exempel från medicinska och kliniska tidskrifter.

• *Skriftligt formulera* den egna forskningen på ett klart och tydligt sätt för en målgrupp i ett populärvetenskapligt forum.

• *Identifiera* och *tillämpa* verktyg för kollegial konstruktiv kritik avseende vetenskaplig samt populärvetenskaplig text.

• *Redogöra för* hur man organiserar och strukturerar en forskningsansökan *innefattande förståelse* hur ansökan kan utvärderas.

• *Redogöra för* hur forskning utvärderas och olika metoders styrkor och svagheter." (min kursivering)

Kursens innehåll består av "(s)trukturerad informationssökning i ämnesrelaterade databaser; skriva vetenskapligt och populärvetenskapligt; strukturera en forskningsansökan; revidera och korrigera text; publiceringsprocessen; vägar att sprida forskningsresultat; referenshanteringsprinciper; utvärdering av forskningsresultat i kvalitativa och kvantitativa metoder, bibliometri" medan undervisningsformerna utgörs av "(f)öreläsningar, demonstrationer, gruppdiskussioner och övningar". Vad gäller examinationen sker den i form av "(a)ktivt deltagande i kursens samtliga delar. För tre olika målgrupper, skapa texter om egen forskning samt en skriftlig reflektion i samband med informationssökning".

Ovan har jag kursiverat en del verb, varav vissa skulle kunna uttrycka en behaviouristisk syn på kunskap och lärande (exempelvis *redogöra för* och *utföra*), men sammantaget (se bland annat verben *utveckla förståelse*, *kunna diskutera*, *argumentera*) tycker jag att kursdokumentet uttrycker en syn på kunskap

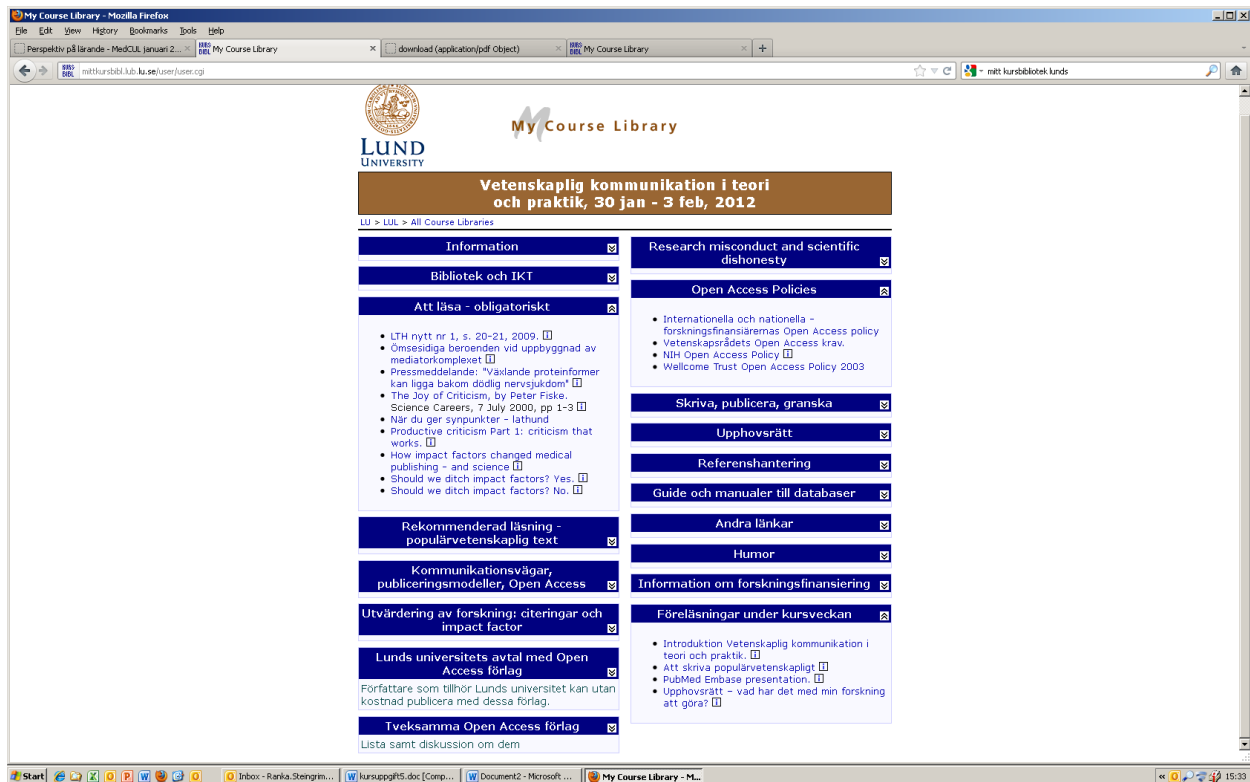
¹http://www.med.lu.se/utbildning/utbildning_paa_forskarnivaa/forskarutbildningskurser/kurser_vaaren_2012/vetenskaplig_kommunikation_i_teori_och_praktik

och lärande som går i linje åtminstone med den kognitivistiska synen och som inte motsätter sig att man vid utformandet av Libguiden utgår från ett sociokulturellt perspektiv, vilket är att föredra då vi tidigare sett att det kognitivistiska perspektivet medför en del problem. Det är i allra högsta grad mänskliga aktiviteter utförda i ett sociokulturellt sammanhang – forskning och vetenskaplig kommunikation - som kursen behandlar och som exempel på verktyg som används på kursen kan nämnas databaser och referenshanteringsverktyg. En hel del av arbetet i kursen utgörs av reflektioner, som delvis bedrivs i grupp. Ett sociokulturellt perspektiv kan således vara en lämplig utgångspunkt för utformandet av en Libguide för doktorandkursen i vetenskaplig kommunikation.

Vilka tekniska möjligheter finns i Mitt kursbibliotek respektive Libguide?

Syftet med de tekniska lösningarna Mitt kursbibliotek och Libguide är att samla lärresurser för att stödja lärande. För att komma underfund med de möjligheter som de båda tekniska lösningarna erbjuder, inleder jag med en kort beskrivning av Mitt kursbibliotek som hittills använts i doktorandkursen Vetenskaplig kommunikation i teori och praktik samt av en Libguide som används i ett annat undervisningssammanhang vid Medicinska fakulteten (i samband med att läkarstudenterna på termin får en skriftlig uppgift). Därefter kommer jag att relatera de två tekniska lösningarna till olika syn på kunskap och lärande.

Mitt kursbibliotek (se bilden nedan), som hittills har använts på doktorandkursen är en webbaserad teknisk lösning, i vilken man har samlat de resurser som används under kursen. Kursbiblioteket är utformat i två spalter med åtta rubriker i den första och tio i den andra. Det finns möjlighet att ha fler eller färre spalter, liksom antalet rubriker också kan varieras, men annars är variationsmöjligheterna tämligen begränsade. Kursbiblioteket består av en enda sida där rubrikerna till allt innehåll är synliga. Rubrikerna kan öppnas genom att man klickar på dessa och då blir de resurser som lagts in under respektive rubrik synliga i form av en länk. Allt innehåll presenteras på samma sätt - det vill säga som länkar - så även om innehållet är varierat ger den visuella utformningen ingen bild av ifall innehållet utgörs av vetenskapliga artiklar eller av en filmad föreläsning. Resurserna som utgör innehållet är av skilda slag. Som exempel kan nämnas kursinformation, frågeformulär, artiklar – både vetenskapliga och populärvetenskapliga - samt en del av kursveckans föreläsningar i form av powerpoint-presentationer.

Libguide (se bilden nedan) är en betydligt modernare webbaserad teknisk lösning, som organiseras utifrån andra principer och medför andra, mer åskådliga, möjligheter att presentera innehållet, bland annat i olika boxar eller sidor. Ikonerna i det övre vänstra hörnet på boxarna visar vilken typ av material eller funktion deras innehåll består av, som exempelvis böcker, filmer, eller en feed-backfunktion, i vilken användarna kan lämna sina egna kommentarer. En annan möjlighet till interaktivitet utgörs av att man i Libguiden kan lägga in en box där användarna själva kan bidra med exempelvis länkar till artiklar som de finner intressanta. Dessutom kan man i en Libguide lägga in flera sidor, och därmed sortera materialet på ett annat sätt än i Mitt kursbibliotek. Till exempel kan man som nedan - där Libguiden innehåller sex olika sidor, som bär rubrikerna: Start, Uppgift och studiemål, Vad är en vetenskaplig artikel, Söka artiklar, Skriva referat samt Inlämning och bedömning av uppgiften - ta upp olika aspekter av uppgiften eller kursen på olika sidor.

Såvida man inte har en behaviouristisk syn på kunskap och lärande och anser att doktoranderna bör införliva de kunskapsenheter som tillhandahålls i kursen i sitt eget kunskapsförråd, är det av stor vikt att kursdeltagarna aktiveras. Libguide är definitivt en bättre lösning än Mitt kursbibliotek, bland annat då den åskådliggör innehållet samt ger möjlighet till interaktion, genom vilken användarna aktiveras och själva kan bidra. Likväl är det av stor vikt att man vid utformandet av en Libguide är medveten om vilken syn på kunskap och lärande man vill att den ska förmedla.

Sammanfattning:

Vi har kunnat se att hur man utformar exempelvis en Libguide ger uttryck för en syn på kunskap och lärande, vilket innebär att den kan bidra till att förmedla förväntningar på undervisningssituationen inklusive lärare och studenter. Därför är det viktigt att tänka igenom utformningen och se till så att den går i linje med den syn på kunskap och lärande som uttrycks i kursdokumentet för den aktuella kursen.

Vikten av att utgå från en teoretisk grund vid utformandet av en Libguide kan ytterligare understrykas med hjälp av Zhu och Kaplan som menar att en lyckad användning av tekniska redskap beror på hur denna relaterar till kursens mål och kombineras med effektiv pedagogik samt hur tekniken utformas för att förbättra studenternas lärande, snarare än att den används för sin egen skull (2011, s. 237).

Referenslista:

Bergström, G. & Boréus, K. (2005). Diskursanalys. I Bergström, G. & Boréus, K. (red.), Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys. Lund: Studentlitteratur.

Philipson, M., Rosengren, A., Sjöholm, R., Sjören, T., Sjöström, U., Sköld, O. & Steingrimsdottir, R. (2009). Workshop för ABM-verksamma. Opublicerat arbete, ABM-masterprogrammet, Lund: Lunds universitet.

Säljö, R. (2010). Lärande och utveckling i ett sociokulturellt perspektiv. I Säljö, R., *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. (2. uppl.) Stockholm: Norstedts.

Säljö, R. (2010). Teoretiska perspektiv på mänskligt lärande och utveckling. I Säljö, R., *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. (2. uppl.) Stockholm: Norstedts.

Zhu, E. & Kaplan, M. (2011). Technology and Teaching. I McKeachie, W.J. & Svinicki, M.D., *McKeachie's teaching tips: strategies, research, and theory for college and university teachers*. (13th ed., International ed.) Belmont, Calif.: Wadsworth.

http://www.med.lu.se/utbildning/utbildning_paa_forskarnivaa/forskarutbildningskurser/kurser_vaaren_2012/vetenskaplig_kommunikation_i_teori_och_praktik (2012-02-10)

Libguide: <http://libguides.lub.lu.se/> (2012-02-10)

Mitt kursbibliotek: <http://mittkursbibl.lub.lu.se/> (2012-02-10)